І.С. Фомін, канд. екон. наук

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ЕКСПОРТНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

Стаття спрямована на визначення з урахуванням міжнародних стандартів шляхів вдосконалення механізмів інвестиційної політики України і посилення її позитивного впливу на експорт національних товарів.

The article is aimed at the determination taking into account international standards of the ways of improvement of the investment policy of Ukraine and strengthening of its positive influence on export of domestic products.

Ключові слова: інвестиційна політика, експорт товарів, міжнародні стандарти, інвестиції, виробництво.

Keywords: investment policy, export of products, international standards, investment, production.

Упродовж останніх років мало місце суттєве зростання річних обсягів експорту товарів з України, які становили 14,6 та 67,0 млрд.дол. США відповідно у 2000 і 2008рр. [1]. Разом з тим, внаслідок, насамперед, світової фінансово-економічної кризи обсяги товарного експорту України за січень-листопад 2009р. становили 35,6 порівняно з 63,0 млрд.дол. США за аналогічний період 2008р. [1]. У 2005-2008рр. річне сальдо експортно-імпортних операцій України із товарами було від'ємним і дорівнювало –1,9 та –18,5 млрд.дол. США за перший та останній роки даного періоду [1]. У січні-листопаді 2008 та 2009рр. зазначене сальдо становило –17,8 та –4,8 млрд.дол. США [1]. Проте, скорочення від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі товарами України за перші 11 місяців 2009р. було обумовлено, переважною мірою, впливом світової фінансово-економічної кризи на її господарство. У 2008р. частка недорогоцінних металів та виробів з них у структурі експорту товарів з України перевищувала 40% [1]. Питома вага експортних поставок високотехнологічної продукції у загальному обсязі експорту зменшилася з 4,30% у 2003р. до 1,87% у 2008р. [2, С.7].

Отже, на сьогодні існує необхідність активізації нарощування обсягів і вдосконалення структури товарного експорту України. Одним із базових напрямів виконання цього завдання є забезпечення на основі наукових досліджень підвищення ефективності національної інвестиційної політики та посилення її позитивного впливу на експорт українських товарів.

Серед теоретичних робіт з питань інвестицій, ролі держави в інвестиційних процесах можна виділити праці Н.О.Татаренко та А.М.Поручника [3, С.1-160], М.Довбенко і О.Довбенко [4, С.81-92]. Вплив роботи владних структур на недержавне інвестування у країнах Середнього Сходу та Північної Африки і зв'язок між іноземним та національними інвестиціями в економіці Тайваню проаналізували у своїх роботах A.F.Aysan, M.K.Nabli, M.A.Veganzones-Varoudakis [5, P. 339-377], H.L.Lin, W.B.Chuang [6, P.465-490]. Проблемам удосконалення регулювання інвестицій та поліпшення

інвестиційного клімату в Україні присвячено роботи С.Захаріна [7, С.72-81] та О.Малютіна [8, С.64-74].

У цілому, можна стверджувати, що питання інвестиційної політики держави широко висвітлені в науковій літературі. Проте, нерозробленим залишається певна низка рекомендацій, за рахунок використання яких можливо було б забезпечити вдосконалення механізмів державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні та активізацію у результаті розвитку національного товарного експорту. Мова йде про рекомендації щодо посилення гарантій додержання правил СОТ в ході реалізації державної інвестиційної політики України, зрівнювання можливостей національних та іноземних інвесторів стосовно одержання підтримки з боку держави. Йдеться також про рекомендації стосовно забезпечення стабільності умов реалізації важливих для господарства України інвестиційних проектів та оптимізації поєднання державних і недержавних інвестицій у національну економіку. Всебічному аналізу і пошуку шляхів врегулювання цих проблематичних питань присвячена дана стаття.

Метою статті є розробка науково обґрунтованих рекомендацій стосовно забезпечення з урахуванням міжнародних стандартів підвищення досконалості механізмів інвестиційної політики України та поліпшення на цій основі її результатів у сфері експорту національних товарів.

Законодавчо доречно визначити передбачені в рамках СОТ вимоги, додержання яких може бути обов'язковим та/або необхідним для отримання переваг, які забороняється висувати в рамках провадження державної інвестиційної політики з огляду на їх невідповідність принципам національного режиму та загального скасування кількісних обмежень у сфері торговельно-економічних операцій з товарами [9]. Йдеться про вимоги щодо закупівлі або використання підприємством товарів, які походять з території України чи одержуються із розташованого на ній джерела. Мова йде і про вимоги щодо обмеження розмірів закупівлі або використання імпортних товарів підприємством в Україні величинами, пов'язаними із обсягами української продукції, експорт якої воно забезпечує. До цих вимог мають належати ті, що стосуються обмеження розмірів імпорту підприємством товарів у зв'язку із його національним виробництвом в цілому або величинами пов'язаними з обсягами української продукції, експорт якої воно забезпечує. До них слід зарахувати такі, що передбачають обмеження доступу підприємства до іноземної валюти величиною, пов'язаною з обсягами валютних надходжень, що забезпечуються його діяльністю, та відповідно розмірів імпорту цим суб'єктом господарювання товарів у зв'язку з його національним виробництвом. Серед них мають бути ті, що спрямовані на стримання експорту чи продажу для експортування підприємством товарів. Необхідно встановити, що заборона викладених вимог не повинна перешкоджати застосуванню Україною узгоджених із стандартами СОТ заходів торговельно-економічного характеру.

Реалізація викладених рекомендацій посилить гарантії впровадження державної інвестиційної політики України із чітким додержанням правил СОТ, без ряду серйозних

обмежень зовнішньоторговельної та взагалі господарської діяльності, сприятиме оптимізації її позитивного впливу на експорт вітчизняних товарів.

Слід законодавчо встановити, що належність інвестицій до національних чи іноземних не повинна зараховуватися до критеріїв прийняття державних рішень щодо пов'язаної із ними держпідтримки. Треба передбачити, що такі рішення мають базуватися, насамперед, на міркуваннях ефективності здійснення та підтримки державою тих чи інших інвестицій в економіку України, відповідності практики інвестування та механізмів його державного регулювання обґрунтованим господарським (зокрема виробничим й зовнішньоторговельним) інтересам, законодавству та міжнародним зобов'язанням країни. Доцільно замінити передбачене у законодавчому порядку застосування пільг у формі звільнення від обкладення митом ввезення в Україну майна для здійснення іноземних інвестицій у національну економіку відповідними механізмами державної підтримки інвестиційної діяльності, які б чітко узгоджувалися із викладеними вище принципами [10].

Реалізація викладених пропозицій сприятиме збільшенню стимулів для національних інвесторів і можливостей цих суб'єктів господарювання щодо підвищення результативності своєї діяльності у сфері вкладання коштів в економіку України, зокрема у її частину, що забезпечує експортування вітчизняних товарів. Застосування запропонованих підходів здатне посилити ефективність стимулювання іноземних інвесторів до поліпшення показників роботи із забезпечення прискорення експортного зростання у господарстві України.

У цьому плані доречно зазначити, що у 2008р. частка коштів іноземних інвесторів в загальному обсязі інвестицій в основний капітал в Україні продовжувала залишатися незначною і становила 3,26% [1].

Доречно забезпечити наявність можливості і механізмів нерозповсюдження на операції, пов'язані з реалізацією важливих для економіки України інвестиційних проектів правових змін, спрямованих на посилення рівня жорсткості державного регулювання господарської діяльності у митно-тарифній, податковій, валютній та інших сферах. Причому, до таких змін не повинні належати ті, які вносяться у зв'язку із обґрунтованою необхідністю нейтралізації шкідливого впливу на економіку України незвичайних обставин, забезпечення додержання вимог, що встановлюються в рамках правового поля держави, безпеки останньої, а також належного захисту її законних прав та інтересів. До них, зокрема, не повинні зараховуватися зміни, пов'язані із застосуванням Україною сезонного мита, антидемпінгових, компенсаційних, спеціальних заходів, контрдій, інструментів технічного регулювання міжнародної торгівлі, зовнішньоторговельних регуляторів, необхідних для підтримки рівноваги платіжного балансу, належного задоволення потреб країни у певних товарах, збереження наявних на національній території непоновлюваних природних ресурсів.

Необхідно встановити базові характеристики важливих для національної економіки інвестиційних проектів. До таких проектів мають, зокрема, належати ті, що спрямовані на інвестування секторів економіки України, розвиток яких здатний істотно

прискорювати темпи структурної перебудови останньої, забезпечувати суттєве зростання випуску і збуту на зовнішніх і внутрішньому ринках високотехнологічної, інноваційної продукції, а також відчутне збільшення її частки в загальних обсягах виробництва й реалізації вітчизняних товарів.

Розміри інвестицій за проектами даного типу не повинні бути меншими, ніж їх мінімальні обсяги, які слід законодавчо затвердити із диверсифікацією за секторами українського господарства та коригувати в міру необхідності в залежності від зміни ситуації у національній та світовій економіці. Такі мінімальні обсяги мають визначатися з урахуванням потреб в інвестиційних ресурсах відповідних секторів і їх значення для забезпечення активізації у національній економіці прогресивних структурних зрушень, інноваційної, науково-технічної, експортної й виробничої діяльності, посилення конкурентних позицій продуцентів вітчизняних товарів (особливо з високим ступенем переробки й технологічних параметрів) в Україні та за кордоном.

Граничні строки нерозповсюдження на операції, пов'язані із виконанням важливих для української економіки інвестиційних проектів змін згаданого типу мають бути достатніми для забезпечення їх реалізації. Продовження цих строків можливо за умов наявності належних підстав для нього. Воно, зокрема, може мати місце у випадках виникнення обґрунтованих за своїм характером затримок у виконанні таких проектів або необхідності збільшення часових періодів, первісно запланованих для його забезпечення.

Застосування запропонованих заходів сприятиме зростанню обсягів інвестування виконання завдань важливих для забезпечення суттєвого прискорення експортного розвитку України. Використання інвестиційних привілеїв, про які йдеться, у розглянутий спосіб дасть змогу уникати виникнення значних перешкод на шляху реалізації інтересів України у бюджетно-фінансовій, торговельній, виробничій та інших сферах. Так будуть створені сприятливі умови для максимізації позитивних результатів державної інвестиційної політики для експорту різноманітних українських товарів, зокрема тих, яким притаманний високий ступінь технологічних параметрів та новизни.

У цьому зв'язку, слід зазначити, що, за даними звіту Всесвітнього економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність 2009-2010 років, серед 133 країн Україна у 2009р. зайняла лише 82 місце проти 72 місця у 2008р. [2, С.7]. З точки зору фахівців, цьому істотно сприяла наявність серйозних проблем у сфері забезпечення нарощування випуску і збуту національної інноваційної продукції [2, С.7].

Необхідно законодавчо визначити механізми забезпечення оптимального поєднання інвестицій, що здійснюються в економіку України державою та іншими суб'єктами господарсько-правових відносин, та уникнення суттєвого негативного впливу першого з цих типів інвестування на другий. Дані механізми мають передбачати, насамперед, такі моменти. Реципієнтами державних інвестицій повинні бути сектори національної економіки, ефективний розвиток яких на основі виключно недержавного інвестування є з чітко обґрунтованих причин проблематичним. Вони мають переважною мірою належати до пріоритетних для господарства України

секторів, перелік яких треба обґрунтовано звузити й конкретизувати на основі відповідних наукових досліджень. Розміри інвестицій держави у такі сектори слід визначати в залежності від обсягів вкладання у них коштів інших інвесторів. Потрібно, щоб інвестиційна діяльність держави у найбільш можливій мірі базувалася на ринкових принципах і не узгоджувалася з ними лише настільки, наскільки без цього неможливо досягнення її належних результатів.

Використання механізмів, про які йдеться, сприятиме відчутному підвищенню ефективності державного інвестування діяльності із забезпечення експорту українських товарів за рахунок уникнення невиправданих витрат коштів та виникнення негативних побічних ефектів у зв'язку із його здійсненням. Отже, воно забезпечуватиме посилення сприятливих наслідків інвестиційної політики держави для розвитку експортної складової господарського комплексу України.

Підсумовуючи, можна зробити такі висновки. Реалізація вищевикладених рекомендацій сприятиме вдосконаленню та підвищенню відповідності міжнародним стандартам механізмів інвестиційної політики України та активізації на цій основі розвитку експорту вітчизняних товарів. Таким чином будуть створені сприятливі умови для відчутного поліпшення результатів функціонування національного товарного виробництва та взагалі української економіки.

Література:

1. http://www.ukrstat.gov.ua.
2. Данилишин Б. Українська економіка: курс на модернізацію / Б. Данилишин // Урядовий кур'єр. - 2009. - № 186 (4092). - С.6-7.
3. Татаренко Н.О. Теорії інвестицій: навч. посібник / Н. О. Татаренко, А. М. Поручник. – К.: КНЕУ, 2000. – 160 с.
4. Довбенко М. Сучасна теорія портфельних інвестицій / М. Довбенко, О. Довбенко // Економіка України. - 2005. - № 4. – С.81-92.
5. Aysan A. F. Governance Institutions and Private Investment : An Application to the Middle East and North Africa / A. F.Aysan, M. K.Nabli, M. A.Veganzones-Varoudakis // The Developing Economies. – 2007. – Volume XLV, Number 3. – P. 339-377.
6. Lin H. L. FDI and Domestic Investment in Taiwan : An Endogenous Switching Model / H. L. Lin, W. B. Chuang // The Developing Economies. – 2007. – Volume XLV, Number 4. – P. 465-490.
7. Захарін С. В. Інвестиційне забезпечення економічного розвитку / С. В. Захарін // Фінанси України. - 2004. - № 10. – С.72-81.
8. Малютін О. К. Концепція поліпшення інвестиційного клімату в Україні / О. К. Малютін // Фінанси України. - 2008. - № 11. – С.64-74.
9. http://www.wto.org.
10. http://www.rada.gov.ua.